

Rahoton ‘Yancin Gudanar da Addini, a Duniya, na 2012

Gabatarwa

Abinda jama’ar Kasar Amirka suka fi kauna shine ‘yancin zabar addinin da kake so.... muna kuma tuna cewa, ‘yancin gudanar da addini, ba shi kadai ba ne ‘yancin jama’ar Kasar Amirka; shine dukan ‘yancin dan adam, a duniya, da muke karewa, a gida, da kuma sauran yankunan duniya. Wannan ‘yancin ne ke da muhimmani ga mutuncin dan adam, kuma rasa shi a duniya, ba zai taba kawo zaman lafiya ba. In ji President Barack Obama.

Shekaru 15 da suka wuce, Majalisar Kasar Amirka ta yi wani namijin fokarin goyon bayan ‘yancin gudanar da addini, lokacin da ta zartar da Dokar ‘Yancin Gudanar da Addini a Duniya, wadda ta kawo nada mušamin Babban Jakada, a Ofishin Shugaban Kasa, dangane da ‘Yancin Gudanar da Addini a Duniya. A bisa ga haka ne, gwamnatin Kasar Amirka, ta yi wani kwakkwaran jawabi, a madadin wadanda ake kuntatawa, da wadanda ake musgunawa, da kuma wadanda rayuwarsu take gurgunta, domin, kawai, suna bin wani addini. Ya-Allah addini guda ne, ko kuma addinai, ko ma wadanda ba su imani da komai ba, ‘yancin dan adam na ya funshi ‘yancin da ba sai ka yi imani da komai ba, idan kana so.

‘Yancin yin imani da gudanar da addini da ‘yancin walwala, kansa, na daga cikin abu daya da dan adam ke bukata. Neman ‘yancin ya sanya wadansu bakin baro yankunan Turai don zuwa Kasar Amirka, shekaru arutan da suka wuce, kuma wannan na cikin Tsarin Mulkinmu. Don haka wannan ba karamin al’amari ba ne, ga Kasar Amirka. Dukan jihohi sun dukufa kan samar da ‘yancin tunani, da amanna da wani duk wani al’amari, a Dokar Duniya da ta tanadi ‘Yancin Dan Adam, wadda kuma ita ce, ginshiki da kuma madogarar da duniya ke da ita, ta yin kariya ga ‘yancin dan adam, tun cikin 1948.

‘Yancin damar gudanar da addini wani al’amari ne, gadajje ga dan adam. Amma, kash, ana ta kalubalantar wannan ‘yancin, ta hanyoyi da dama, a 2012. Daya daga cikin sharuddan farko na Dokar ‘Yancin Gudanar da Addini ta Duniya, na daga abinda ya sanya Gwamnati ke wallafa rahoton matsayin kasashen duniya, game da ‘yancin gudanar da addini, a kowace shekara, da kuma rahoton irin yadda gwamnati ke kare shi, ko suke tozarta shi.

A wannan shekarar, rahoton ya yi bayanai game da karin kwarin gwiwa da kuma hukunce-hukunce, kazalika da yin bayani game da cin mutuncin ‘yancin da tauye

shi da kuma tozarta shi. Yayinda kasashe ke runguma da mutuntawa da kuma kare ‘yancin gudanar da addini, abin takaici ne, a wadansu kasashen, gwamnatoci babu abinda ya dame su, inda suke tayar da hankalin wadansu ‘yan tsiraru game da gudanar da addini, da hana jama’ a gudanar da addinin, ta hanyar kafa miyagun dokoki da sharudda, da nuna halin ko-oho, a duk lokacin da aka abka wa wata fungiyar addini, don ba a kaunarta, da nuna gazawar hukunta dukan wanda ya aikata irin wannan laifin. Babban abinda ke gabamu shine na kare lafiyar ‘yan tsirarun dake da wani addini. Abinda ke faruwa kuma shine, a yi rigakafin abkuwar taskaita gudanar da addinin. Irin wannan sun hada da tashe-tashen hankulan addinin da ba su da iyaka, da rashin dokoki, ko ma tilasta yin amfani da dokokin da ake da su; da kirkiro dokokin da za su hana gudanar da addinin; da rashin hakuri da jama’ a, ciki har da nuna kyama da rashin mutunta bambancin addini; da tunanin cewa, wai ana kare tsaro da zaman lafiyar kasa ne, ta hanyar sanya takunkumi da kuma tozarta ‘yancin gudanar da addini.

Wannan kammalallen rahoton, ya funshi kusan rahotannin kasashe da yankuna, dabam daban, har 200. Kowane rahoto ya kafa dokokinsa da manufofi da kuma yadda gwamnati ke gudanar da su; da bayyana irin yadda jama’ a ke mutunta ‘yancin gudanar da addini; da kuma irin fokarin da Kasar Amirka ke yi, a kowace kasa, na inganta hanyoyin mutunta ‘yancin addini. Wadansu rahotannin sun yi bayani game da bambancin addini, da nuna kiyayya da kuma tusasawa. Sauran sun bayyana ‘yancin gudanar da addini, da yadda jama’ a ke mutunta shi, da kuma tantaunawar mabiya addinai. Komai ke faruwa, Sakataren Gwamnati, ya yi kwaikkwaran bayanin cewa, ya kamata wadannan rahotannin su zama cikakku, ba na son zuciya ba, da kuma tsage gaskiya.

A 2012, wadansu tsare-tsare game da matsayin ‘yancin gudanar da addinin, a duniya, sun kunno kai. Gaba daya, tsare-tsaren sun nuna abubuwan da ba su da kyau, wanda mafi yawa, sun shafi kasashe da kuma yankuna. Kowane rahoto ya bayar da cikakken bayani, amma, wadannan abubuwan marasa kyau, da ma gwamnatocin dake tauye hakkin jama’ a, game da gudanar da addininsu, na da bukatar da a yi bayani game da su.

Nijeriya

Tsarın Mulki da sauran dokoki da manufofi na bayar da kariya ga ‘yancin gudanar da addini, kuma, a aikace, mafi yawa gwamnati na mutunta ‘yancin gudanar da addini. Amma, irin yadda gwamnatin ke mutunta ‘yancin gudanar da addinin bai canja ba, sosai, a wannan shekarar. Wadansu gwamnatocin jihohi, da wadansu jama’ a, da fungiyoyin dake wajen gwamnatin kasa, wani lokacin, suna tabka

ta'asa. Gwamnati ba ta hanzarta yin wani abu, ko kuma yunkurawa, wajen murkushe tashin tarzoma, ko bincikawa da kuma gurfanar da masu laifin tayar da irin wannan tarzomar. Gwamnatocin Tarayya da jihohi da kanan hukumomi, ba su kula da korafe-korafe, yadda ya kamata, ta fannin siyasa da tattalin arziki da kabilanci ko kuma addini, wadanda suke haddasa tarzoma. Al'amarin sai kara hauhawa yake yi, domin hukuma ba ta bincikawa, ko gurfanar da masu masu laifi, da ma hukunta wadanda ke da laifin kai hari, a wani lokacin, yin amfani da miyagun hanyoyin tayar da tarzomar.

Akwai rahotannin cin mutuncin al'umma ko nuna bambancin addini, ko imani ko gudanar da addinin. Wadansu shugabannin musulmin da kiristocin, sun yi zargin cewa, wadansu masu tsauraran ra'ayoyin dake Nijeriya, wadanda aka fi sani da suna Boko Haram, na haddasa tashin hankali tsakanin musulmi da kiristoci, kuma suna sanya daukar fansa, a jihohin dake arewaci da tsakiyar kasar, inda ake amfani da dokokin gargajiya, da nuna bambanci wajen bayar da aiki, da mugunyar gasar mamaye filayen dake kawo tashe-tashen hankula ga al'umma.

Ofishin jakadancin Kasar Amirka, ya tantauna, ya kuma bayar da shawarwari game da 'yancin gudanar da addinai da nuna juriya, tare da gwamnati da fungiyoyin addinai da al'umma, da ma shugabannin al'ummar. Masu ziyara, daga Kasar Amirka, ciki har da babban jakadan harkokin gudanar da addinai na duniya, sun sake ambata wadannan al'amurran tare da jami'an gwamnatocin tarayya da jihohi. Ofishin jakadancin ya kuma kaddamar da sabon shirin inganta yin hakuri da juna, a jihohin arewacin kasar shida.

Sashi Na I. Tarihin Addinai

An kiyasta yawan mabiya addinai ya zuwa miliyan 170, a cewar wata kafar gwamnatin Kasar Amirka. An kiyasta mafi yawan mabiya addinan, kan cewa, musulmi kashi 50, cikin 100, sai kuma kiristoci kashi 40, cikin 100, da kuma kashi 10, cikin 100, masu addinan gargajiya. Manyan fungiyoyin addinin musulunci sune mabiya Sunnah, ciki har da 'yan Tijaniyah da Qadiriyah da Sufi. Amma, akwai 'yan tsirarun mabiya Shia da Izala, 'yan Salafi, dake akwai. Kungiyoyin kiristocin sun hada da na dafirkun Roman Catholic da Anglican da Baptist da Methodist da Presbyterian da evangelical da kuma Pentecostal, kazalika da mujami'ar The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, watau Mormons.

Kabilun Hausa-Fulani da Kanuri, sun fi yawa, a musulmin dake jihohin arewa. Akwai ma kiristoci, masu yawa, dake zaune a arewacin, da kuma kiristoci da musulmin dake zaune, kusan daidai da juna, a tsakiyar kasar da kuma Babban Birnin Tarayya, da kuma jihohin kudu maso yammacin, inda mafi yawa, 'yan

kabilar Yarbawa ne. yayinda mafi yawan Yarbawan ke bin addinan musulunci da kiristanci, akwai wadanda ke bin addinan gargajiya. A jihohin kudu maso gabas kuwa, inda kabilar Igbo suke, mabiya addinan Catholic da Anglican da kuma Methodist, sun fi yawa, kodayake, ‘yan kabilar Igbo, da dama, na hada addinin gargajiya da na kiristanci. A yankin Niger Delta kuwa, inda kabilar Ogoni sa Ijaw suka fi yawa, kiristoci ne kan gaba, yayinda aka kiyasta akwai kashi daya cikin 100, na yawan jama’ar dake musulmi. Kungiyoyin kiristocin Pentecostal sai daruwa suke yi, a yankin tsakiya, watau Middle Belt da kuma yankin kudu. Akwai kuma ‘yan darikar Ahmadi, ‘yan kalilan dake garuruwan Lagos da Abuja.

Sashe Na II. Matsayin Gwamnatoci Kan Mutunta ‘Yancin Gudanar da Addini Tsarin Dokoki da Manufofi

Tsarın mulki da sauran dokoki da manufofi, kan kare mutuncin ‘yancin gudanar da addini. Tsarin mulkin ya umurci gwamnati da kada ta rungumi wani addini, don zama addinin kasa. Tsarin mulki ya hana wata jiha ko karamar hukuma, da ta rungumi ko bayar da fifiko ga duk wani addini, ko wata kabela.

A Jihar Katsina, doka ta tanadi makarantun addinin Islamda masu yin wa’azi da masallatai, da su nemi izni daga gwamnatin, kafin su gudanar da ayyukansu. Dokar ta tanadi hukuncin daurin shekaru daya zuwa biyar, da, ko kuma tarar har zuwa dolar Amirka dubu uku, ga wanda ya gudanar da aiki, ba tare da yana da lasisin yi ba.

Tsarın mulkin ya kafa kotunan jiha, bisa ga dokokin gargajiya, da na zamani. Jihohi 12 na arewaci, na da kotunan shari’ar musulunci. Tsarin mulkin ya kuma amince da kotunan shari’ar dokokin musulunci, amma, ban da laifukan da ba su shafi dokokin addinin musulunci ba. Wadanda ba musulmi ba, na da zabin da za su je kotunan na shari’ar musulunci, idan suna da wata jayayya da musulmi. Su kuma sauran kotunan dokokin zamanin, kan saurari kararrakin da ba na musulmi ba, wadanda suka amince da su yi amfani da kotunan shari’ar musulunci. Kotunan Shari’ar musulunci ba za su tilasta wa wadanda ba musulmi ba, da su yi amfani da su, amma wadsansu, wadanda ba musulmin ba ne, na kai kararrakinsu gabon kotunan shari’ar musulunci, inda suka nuna cewa, suna hanzarta yanke hukunci ba tare da an kashe makudan kudade ba. Bangarorin dake da jayayya da juna, na iya dawakaka duk wani hukuncin da kotun shari’ar musulunci ta yanke, ya zuwa rukunoni uku, na kotunan dawakaka karar hukuncin shari’ar musulunci. Ana kuma iya dawakaka hukuncin kotun dawakaka karar shari’ar musulunci (wadda ita ce kololuwar kotunan shari’ar musulunci), ya zuwa Kotun Daukaka Kara ta Tarayya, daga nan kuma har ya zuwa Kotun Koli, kodayake, ba a taba ganin irin hakan ba. Duk da haramcin da tsarin mulki ya yi, dokokin Jihar Zamfara sun tanadi cewa, dole kotunan shari’ar musulunci su saurari duk wani laifin da ya shafi musulmi.

Hukumar Harkokin Addinin Islama ta Jihar Zamfara ce ke kula da harkokin addini da kuma na wa'azi, da bayar da izni ga limamai da duk wani yunkuri na sasanta rikicin addini, a jihar. Jihohin Bauchi da Bornu da Kaduna da Kano da kuma Yobe, na da ma'aikatu ko kuma hukumomin harkokin addini, yayinda sauran gwamnonin suka nada masu bayar da shawarwari, na musamman, game da harkokin addini. Dole fungiyoyin kiristoci da musulmin dake son gina sababbin mujami'u ko masallatai, da su yi rajista da Hukumar Rajistar Kamfanoni ta Kasa.

Dukan gwamnatocin tarayya da jihohi, na kula da ganin ana bin dokokin addinai, a makarantun gwamnati. Tsarin mulki ya tanadi cewa, makarantu na iya bukatar dalibi da ya koyi manhajar kowane addinin da ba na shi ba. Jami'an gwamnati da shugabannin addinai sun amince cewa, dalibai na da 'yancin da za su roki malamin da ba na addininsu ba, da ya koyer da su wani addinin.

Gwamnati kuma na bayar da hutu, a ranakun da ake wani biki na addini, kamar haka: Bikin Eid-El-Maulud da na Good Friday da Easter Monday da Eid-El-Fitr da Eid El-Adha da kuma Kirsimati.

Harkokin Gwamnati

Babu wani rahoto game da muzanta wani 'yancin gudanar da addini, da Gwamnatin Tarayya ta yi. Amma, akwai rahotannin cin mutuncin 'yancin, a wadansu jihohi da kananan hukumomi, ciki har da rahotannin dauri. Bugu da kari, wadansu jihohin da kananan hukumomin, sun kafa dokoki kan 'yancin gudanar da addinai, da suka shafi fungiyoyin mabiya wadansu addinai. Wadansu gwamnatocin jihohin sun nuna cewa, sun kayyade harkokin addinan ne, don magance rashin tsaro da kuma kare lafiya jama'a.

Sharuddan shari'ar musulunci, irin su raba mata da maza, a makarantu, da asibitoci da wurin jefa kuri'a, da harkokin sufufi, na damun 'yan tsirarun da ba musulmi ba, a arewaci. Gwamnatocin jihohin Bauchi da Zamfara da Neja da Kaduna da kuma Kano, na bayar da kusaden gudanar da dogarawan shari'a, wadanda ake kira Hisbah, wadanda ke tilasta bin dokokin shari'ar musulunci, ta ko halin ka'ka. babu wani takamammen rahoton da ya nuna akwai wata kotun shari'ar da ta saurari wata kara, ba bisa ka'ida ba, a wannan shekarar, kodayake, sun taba yi, a da. Kotunan shari'ar musulunci na ci gaba da sauraren kararrakin da doka ta amincewa.

Ranar 8 ga watan Augusta, dogarawan Kungiyar Hisbah, ta Jihar kano, ta kame mutane 20, da suka fi yin azumin watan Ramadan. An bayar da rahoton cewa, hukuma ta hana tsararrun abinci, wai don "ta koya ma su yadda ake azumi" kuma ta sake su, bayan kwanaki uku. Gwamnatin Jihar Kano na cin tara da kuma dauri, ga dukan wanda aka kama yana sha, ko yana sayar da giya, don dokar shari'ar

musulunci ta hana. Wadsanda ba ‘yan kasa ba, ko wadsanda ba musulmi ba, dake zaune a Kano, sun zargi Kungiyar Hisbah, da kwace ma su giyar da aka dsauko, a kan hanyar gwamnatin tarayya, da ta bi zuwa cikin jihar Kano, kuma, wai suna musguna ma su, da ji wa matafiyan da suka ratsa jihar raunuka, domin sun yi amfani ko kuma suna tare da giya.

An bayar da rahotonnin cewa wadsansu jihohin na hana iznin gina sababbin wuraren ibadar addinin da ba na wurin ba, ko iznin yin kwaskwarima da fasada wuraren ibadar ‘yan tsiraru. Kiristoci a arewaci da kuma kudancin kasar, sun yi zargin cewa, a duk inda musulmi suka fi yawa, a jihohin arewa, da kuma jami’an kananan hukumominsu, na yin amfani da raba-daidai, da kuma daidaita bayar da iznin, domin kawo tsaikon kafa sababbin mujami’o’i. A farkon shekara, wata mujami’ar dake wata jiha, a arewa, ta sayi wani fili, daga wani mutum, domin fasada muhallinta, amma sai jami’an karamar hukumar suka ki ba ta takardun iznin mallakar filin, da sunan mujami’ar. Wadasu musulmin dake kudanci, sun yi zargin cewa, jami’an kananan hukumomi na rushewa ko hana gina masallatai, don daukar fansar irin abinda ke faruwa a arewaci. Ranar 12 ga watan Agusta, musulmin dake tsakiyar dimbin kiristocin dake Jihar Anambra, sun nuna rashin amincewa da hukucin da gwamnatin jihar ta yanke, na rushe wani masallaci, inda suka yi zargin cewa, wai don za a yi aikin hanya. Ya zuwa karshen shekara dai, babu wani jami’in gwamnatin da ya biya diyya ko ya gina wani sabon masallacin. Ranar 13 ga watan Agusta, ‘yan sanda a Jihar Plateau, sun hana musulmi yin sallar Eid al-Fitr, a filin da suka saba yi, inda suka nuna damuwarsu da tsaron lafiyar masu bautar, idan aka lura da kisan musulmi gomda da aka yi, a filin sallar idin, a 2011. A wannan shekarar, gwamnatin Jihar Plateau, ta bayar da umurnin da a yi amfani da wani filin sallar idin, kuma babu wata tarzomar da ta tashi.

Kungiyoyin musulmi na ci gaba da zargin dokokin Jihar Katsina, da suke bukatar ganin lasisin makarantun Islam da masu yin wa’azi da kuma masallatai, kodayake, babu wadsansu rahotannin da suka nuna an gurfanar da wani, gabon shari’a, a wannan shekarar, dangane da haka. Masu zargin sun bayyana cewa, wannan dokar na nuna bambanci, domin ba ta tilasta yin amfani da ita ba, ga kungiyoyin kirista, suka kuma nuna cewa, tana kyamar ‘yancin limaman musuluncin dake tsage wa gwamnati gaskiya. Gwamnatin ta jaddada cewa, kara sa idon ga koyar da addinin musulunci da kuma wa’azin, ya taimaka wajen magance rashin harkokin tsaro.

Ranar 19 ga watan Nuwamba, babbar kotun tarayya, dake Minna, babban birnin Jihar Neja, ta umurni gwamnati da ta biya diyyar kusan dolar Amirkal dubu 503, bisa ga irin abinda ya faru, a cikin watan Fabraigun 2011, inda gwamnatin jihar ta

kori wata fungiyar muslimi, da suka zargi wata karamar hukuma. Gwamnatin jihar ta kuma dsaukaka kara, inda take nunin cewa, babbar kotun jiha ce, kasai, ke da hurumin sauraron irin wannan karar. Har ya zuwa karshen shekara, ba a warware matsalar ba.

Wadansu da ba muslimi ba, sun yi zargin cewa, ana amfani da kudaden gwamnati wajen gudanar da kotunan shari'ar musulunci, wanda ya nuna ana amfani da addinin musulunci, a matsayin addinin jihar.

Gwamnatin tarayya ta amince da a yi amfani da budaddsen wuri, don jigilar mahajjata zuwa Kasar Makka, da kuma Jerusalem ko Kasar Rome, kuma ta rangwanta kudaden wadannan tafkiye-tafiyen. Ta kuma kayyade kudaden jigilar, ta kuma yi yarjejeniya da kamfanonin safarar jiragen sama, na kasashen Saudi da Israel, don taimaka wa masu ziyarar. Hukumar Alhazai ta Kasa, na shimfida dabaran gudanar da ziyarar, akalla, muslimi dubu 85, zuwa Makka. Hukumar Maziyarta ta Kiristoci, na kuma shimfida na ta dabaran, na jigilar maziyarta dake zuwa Jerusalem da Kasar Rome, ha dubu 30, a kowace shekara.

An bayar da rahoton karancin malaman da za su koyar da addinan kirista da musulunci, a makarantun gwamnati. Ta dayan bangaren, ana samun karin daliban da ba su koyon addini, a ajujuwa, wanda ke sa suke zuwa wadansu makarantun. Daya daga cikn fungiyoyin Muslimin dake kudanci, sun tabbatar cewa, babu wani dalibi, muslimin, dake koyon addinin kiristanci, sai idan yana halartar wata makaranta mai zaman kanta ne.

Agazawar Gwamnati

Gwamnatin Tarayya ba ta hanzarta ba, ko kuma ba ta yi wani abun azo-a-gani ba, wajen kashe tarzoma, ko kuma bincikawa da gurfanar da wadanda aka samu da hannu game da cin mutuncin 'yancin gudanar da addini. Kodayake, shugabannin addinai da na al'umma sun yaba wa gwamnatin Jihar Kaduna, saboda da irin matakai da ta dauka, na hana dsaukar fansa, bayan da aka sa ka bom, a wata mujami'a, a cikin watan Oktoba, amma, an ci gaba da zaman dar-dar. An kuma kasa ci gaba da shari'ar jami'an 'yan sandan nan, biyar, da aka gurfanar, a 2011, saboda kisan gillar da suka yi wa shugaban fungiyar Boko Haram, Mohammed Yusuf, a watan Fabrairu. Babu kuma wanda aka la'anta, a sakamakon tashin hankalin da ya abku a garin Jos, a cikin watan Agustar 2011, inda mutane 100 suka rasa rayukansu.

Gwamnatocin tarayya da jihohi da kananan hukumomi, ba su tabuka komai ba, dangane da magance irin korafe-korafen da ake yi, game da harkokin siyasa da

kabilanci da kuma addinin dake haddasa tashe-tsahen hankula. Irin kuma dimbin shawarwarin da kwamitocin gwamnati suka bayar, don warware rikice-rikicen kabilanci da addini, a yankin Middle Belt, sun hada da kafa kwamitocin tsage gaskiya da sasantawa, da na sake wa jama'a matsugunni, da wayar da kan al'umma, da kuma kawo karshen bamhancin dake tsakanin mazauna da kuma bañi. Abinda aka saba yi ne, na nuna bambanci tsakanin kabilu, mazauna wuri, da kuma bañin da tushensu ya faro daga wani sashe na kasa. Kananan hukumomi na bayar da takardar zama dan kasa ga wadansu mutane, ciki har da wadanda ake bai wa fifikon samun mukaman siyasa, da aikin gwamnati, da kuma rangwamen kudaden makaranta, domin wai sune ke da takardar shaidar kasancewa 'yan kasa. Gwamnatin tarayya ba ta aiwatar da wata shawara ba, da shugabannin manyan kungiyoyin arewacin kasar suka ba ta ba, a watan Mayu.

Ta'asar 'Yan Tawaye ko Rundunonin Waje ko Kungiyoyin 'yan Ta'adda

Kungiyar Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati Wal-Jihad, ko kuma Kungiyar Mutanen da Suka Sadaukar da Kawunansu ga Yada Ayyukan Annabi da kuma Jihadi, (wadda aka fi sani da sunan Boko Haram, wanda a harshen Hausa ke nufin "Ilmin Nasara Haramtacce ne"), ta ci gaba da aikata ta'asa, a bisa ga foñarinta na hambare gwamnatin Nijeriya da kuma kafa addininta da kuma siyasarta, a dukan fadin kasa, musamman a arewa. Kasar Amirkat ta kuma ware wadansu shugabanni, uku, na fungiyar ta Boko Haram, a matsayin 'yan ta'adda, a watan Yuni.

Kungiyar Boko Haram ta kashe ñaruruwan mabiya addinan kirista da musulunci, a wannan shekarar. Kungiyar kan kai hari ga 'yan siyasa da wadansu kabilu, ko shugabannin addinai, ko 'yan kasuwa, ko gidaje, ko ofisoshin 'yan sanda, ko sansanin soja, ko mujami'u, ko masallatai, da ma kauyuka, inda suke amfani da miyagun bindigogi da boma-bomai, da motocin kunar bañin-wake. Kodayake fungiyar ta Boko Haram, ba ta fito fili, ta amsa laifinta ba, kwanan nan an kai wani harin da ba a samu nasara ba, kan wadansu shugabannin musulmi, jim kadan da suka nuna rashin amincewa da afida da kuma manuofin fungiyar ta Boko Haram. Dakarun fungiyar ta Boko Haram, na kisa babu kan-gado, a dimbin hare-haren da take kaiwa, ciki har da na ranar 26 ga watan Afrilu, a ofisoshin jaridar *This Day*, dake Abuja da Kaduna.

Kungiyar ta Boko Haram ta amince da kai hare-hare a mujami'u 15, inda suka kashe fiye da mutane 150, ciki har da kiristoci da dama, a lokacin da suke ibada. Akwai kuma rahotannin da ba tabbatar ba, da cewa, fungiyar ta Boko Haram na kone mujami'u da dama, da dare, wanda babu wanda ke jin rauni, ko kuma lokacin da suke taho-mu-gama da rundunonin jami'an tsaro. Kungiyoyin kirista sun yi zargin cewa, kafofin watsa labaru ba su yayata labarun kone mujami'un, yadda ya

kamata. Shugabannin kiristocin, da dama, sun bayar da rahoton cewa, yawan masu halartar ibadar a mujami'u, ya ragu da kashi 30 zuwa 70, cikin 100, wanda suka danganta da tsoron fungiyar ta Boko Haram, da kuma irin yadda jami'an tsaro ke giggirke sansanonin tare hanyoyi da yin amfani da na'urorin gano karafa, don rigakafin kai hare-hare. Wadansu fungiyoyin al'umma, da kafofin watsa labaru, da kuma 'yan siyasa, sun jaddada cewa, fungiyar ta Boko Haram ta fi kashe musulmi, fiye da kiristoci, domin tushen tayar da hankalinta, ya fi kamari ga dimbin musulmin dake arewa ne, da kuma irin yadda suke kai hare-hare a bankuna da sansanonin jami'an tsaro ko sauran gine-ginen gwamnati. A daya daga cikin irin wadannan hare-haren, a watan Janairu, fungiyar ta Boko Haram ta kashe mutane fiye da 180, a Birnin Kano.

Gwamnati ta yi fo'karin dakatar da yunkurin fungiyar ta Boko Haram, amma, al'amarin ya gagara. Duk kuma wani yunkurin da jami'an tsaro ke yi, babu abinda yake haddasawa illa karin asarar rayuka, musamman, a kauyukan Birnin Maiduguri, na Jihar Borno, inda ake ta artabu tsakanin fungiyar ta Boko Haram da jami'an tsaro. Shugabannin addinai, da na al'umma da kuma fungiyoyin kashe ha'kin dan adam, sun yi tir da irin karfin tuwon da gwamnati ke amfani da shi, wajen shawo kan al'amarin, a birnin Maiduguri.

Sashe Na III. Matsayin Al'umma Game da Mutunta 'Yancin Gudanar da Addini
Akwai rahotannin cewa al'umma suna mutunci ko nuna bambanci kan irin addin da suke bi, ko imaninsu ko kuma ibada. Domin kabilanci da bambancin addini, sune kan gaba, wajen rashin bambanta yadda al'umma ke cin mutunci ko nuna bambancin kabilanci da addini, ko rashin hakuri.

A farkon shekara, an bayar da rahoton wata musulma, a wata jihar dake arewa maso gabas, da aka yi kuraren kashewa, don ta koma kirista. Masu kurarin, wadanda ba san ko su wanene ba, wadanda take zargin 'yan fungiyar Boko Haram ne, sun fada ma ta, da ta dawo addinin musulunci. Lokacin da ta ki, sai 'yan bindiga-dadin suka kashe 'yan uwanta, a gidansu.

A wadansu yankunan kuma, an bayar da rahoton cewa, musulmi ko kiristocin da suka canja addini, na fuskantar wariya da kyama daga addinin da suka bari. A wadansu jihohin arewaci kuma, wadanda ke son shiga addinin Islam, kan aike da wasiku ga Hukumar Shari'ar Musulunci, don a aike zuwa ga iyalsu, wanda ke nuna cewa, aurensu ya mutu da kiristoci, kuma su nemi fungiyar Hisbah ta ba su kariya, daga d'aukar fansar da iyalsu za su yi. Bugu da kari, ba a samun abkuwar irin wadannan al'amurran ga wadanda ke shiga addinin kirista.

Musulmai da kiristoci, na kara tsorata da daukar fansa, dangane da alafarsu da addinin da suke bi, musamman idan aka kai hari, a mujami'u. A cikin watan Yuni, an fiyasta mutane 50 suka mutu, a wata daukar fansar da aka yi, bayan hare-haren bom da aka kai, a garin Kaduna, kuma shugabannin addinin kirista, da dama, sun yi ta fadjar batutuwa marasa dadin ji. Amma, mafi yawan shugabannin kiristocin da musulmin, dake yankunan da ake tarzomar, ko dai su yi kiran da a yi hakuri, ko kuma su yi shiru. Shugabannin kiristocin da musulmin, sun sha fadjar cewa, wadanda suka aikata ta'asar saka bom, a wata mujami'a, a yankin Middle Belt, a watan Oktoba, sun yi nufin haddasa tarzoma ne, a tsakanin jama'ar dake wurin. Sun kuma nuna cewa, irin hanzarin da gwamnati ta yi, na tabbatar da doka, da kafa dokar-ta-baci, ta magance abkuwar gagarumin tashin hankali.

Akwai rahotannin gaskiya dake cewa kiristoci da 'yan asalin kudanci, na ta kaura daga jihohin arewa masu gabas, dake Borno da Yobe, a farkon wannan shekarar. Sun nuna rashin tsaro, ciki har da hare-hare a mujami'u da kuma ci gaba da tashe-tashen hankula, tsakanin masu tsauraran ra'ayoyi da jami'an tsaro na gwamnati.

Yayinda doka ta haramta nuna bambancin addini, wajen bayar d aiki, da sauran al'amurra, wadansu kamfanoni na nuna bambancin addini da kabilanci, wajen daukar ma'aikata. Mata, musulmai dake kudu, sun bayar da rahoton suna ci gaba da fuskantar bambancin samun aiki, a kamfanoni, musamman ga ayyukan da za su yi hudda da abokan ciniki. Kungiyoyin bayar da shawarwari, na musulmi, dake kudu, ya sa wadansu manyan bankuna, uku, sun amince da "yin amfani da hijab", a cikin tufafin zuwa aiki, a karon farko. Babu wata dokar da ta hana sanya hijabi. Hukumar Tarayyar Addinai ta Nijeriya, (NIREC), wata fungiyar, mai zaman kanta, da ta kunshi shugabannin kiristoci 25, da shugabannin musulmi 25, ta shawarci gwamnati kan hanyoyin magance tashe-tashen hankula, tsakanin addinai. Gwamnatin tarayya ta goyi bayan kokarin hukumar a NIREC, a fili, amma, ta gudanar da taronta ne, sau daya, kacal, a wannan shekarar. Shugabannin kiristoci da na musulmi, da dama, sun nuna matukar damursu, da irin yadda ake tsangwama da kuma nuna rashin amincewa da shugabancin na hukumar NIREC.

Sashe Na IV. Manuofin Gwamnatin Amirka

Jami'an huldsar jakadancin Kasar Amirka, a kowane rukuni, na taimakawa ga yayata 'yancin gudanar da addini da juriya, a wajen tantaunarsu da gwamnati, da fungiyoyin addinai da na al'umma da kuma shugabannin jama'a. Jakadan da sauran manyan jami'ai, na shiryawa da kuma halartar tarurruka da jami'an gwamnati, don gudanar da ziyarce-ziyarce, ciki har da ta babban jakadan Kasar Amirka, mai kula da harkokin 'yancin gudanar da addini, a watan Janairu, da ta karamin sakataren harkokin siyasa, a wata Mayu, da ta mataimakin sakataren

harkokin mulkin demokradiyia, da ‘yancin dan adam, da kwadago, a watan Nuwamba. Wadannan jami’an na taimaka wa gwamnatin Nijeriya, wajen magance tashe-tashen hankula, da yin kira gaggauta amfani da karfin shari’a, ga wadanda ke haddasa wannan tarzomar. Kowane jami’i na saduwa da fungiyoyin al’umma da shugabannin addinai, don jin ta bakinsu, da kuma nuna goyon bayan jama’a game da wannan al’amari.

Jakadan ne, ya bayar da Lambar Girma ta Ambassador ga babban limamin wani masallaci dake Birnin Abuja, ranar 26 a watan Satumba. Wata alama ce ta taimako game da inganta zaman lafiya da hakuri, a tsakanin al’umma.

A watan Yuli, mukaddashin babban jami’in harkokin jakadanci, ya bayar da shawarar kara hadin kai, a tsakanin dukan fungiyoyin kabilu da addinan dake Nijeriya, a wani jawabi da ya yi a Birnin Abuja. Shi kuma Babban Jami’in Harkokin Jakadanci dake Lagos, ya yi gayyar bude baki, don inganta hadin kan addinai, a farko watan Agusta. Manyan masu jawabai, sun mayar da hankali ne, ga tushen nuna hakuri da zaman lumanar addinin Islam, da kuma nuna kyama ga tashin hankalin addini. Masu aikin agaji fiye da 40, suka rarraba abinci ga mabukata, matasa, da musulmin da suka yi bude bakin azumin wannan ranar. Babban jami’in ya sadu da shugabanni fungiyoyin mujami’un kiristoci mabiya darikokin Pentecostal, a farkon watan Satumba.

A watan Oktoba, ofishin jakadanci ya kaddamar da wani shiri, tare da Cibiyar Harkokin Addinai, dake Jihar Kaduna, don taimaka wa fungiyoyin hadin kan addinai, wajen ingantawa da karfafa zukatan al’umma, da kuma taimaka wa tantaunawar addinan.

Wakilan ofishin jakadancin, sun taimaka wa tantaunawar hadin kan addinan, a wani taron Hukumar Zaman Lafiya ta Al’ummar Adamawa, taron game da tashe-tashen hankulan al’umma, da Tarayyar Turai ta shirya, da kuma gabatar da wani nazarin da Cibiyar Nazarin Addinin Islam, ta Kasar Netherlands ke gudanar. Ofishin jakadancin da Makarantar Kasar Amirka dake Birnin Abuja ne, suka shirya wani “wasan Kwallon Kwando, Don Zaman Lafiya”, a cikin watan Agusta, wanda ya hada kan kiristoci da musulmi, a ‘yantaccen yanki.

Ofishin Jakadancin Kasar Amirka, da Karamin Ofishin Jakadancin, dake Lagos, kan rarraba kasidun bayanai game da ‘yancin gudanar da addinai ga manema labaru da malaman jami’o’i, da ‘yan kasuwa, da fungiyoyin al’umma, da malamai, da dalibai, da jami’an gwamnati, da sooji, da shugabannin addinai da shugabannin al’umma, ta hannun cibiyoyin watsa labaru da Cibiyoyin Nazari na Kasar Amirka.

